

تبیین جامعه شناختی مشارکت ورزشی دانشجویان

دکتر سروش فتحی^۱

چکیده

ورزش به عنوان یک پدیده اجتماعی و فرهنگی است که افراد را در یک شبکه اجتماعی که دارای روابط اجتماعی پیچیده است به تعامل و کنش متقابل واداشته است و عرصه ظهور رفتارها، نگرش ها، ارزش ها و بازنمایی‌هایی معنادار قرن حاضر شده است. این پدیده چند بعدی، آن چنان در متن جهان زندگی انسانها رسوخ و نفوذ نموده که امروزه می‌توان با توجه به نگرش و فعالیت‌های ورزشی افراد، طرز تفکر، سبک زندگی و میزان سرمایه اجتماعی افراد را بازشناسی کرد. هدف از تحقیق حاضر بررسی عوامل اجتماعی موثر بر مشارکت ورزشی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی در شهر تهران می باشد داده های نظری و آماری این تحقیق با روش پیمایشی از واحد های دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران و با بهره گیری از پرسشنامه کتبی و با روش نمونه گیری سیستماتیک جمع آوری گردیده و نمونه مورد مطالعه تعداد ۳۱۰ نفر با فرمول کوکران انتخاب شدند.

نتایج حاصل از یافته های این تحقیق نشان داد : بین مقطع تحصیلی و مشارکت ورزشی رابطه وجود ندارد ولی بین تاهل، جنسیت، پایگاه اقتصادی _ اجتماعی، وضعیت اشتغال، احساس سودمندی ورزشی، دسترسی آسان به امکانات ورزشی، حمایت اجتماعی، حضور ورزشکار قهرمان در خانواده و علاقه به رشته خاص ورزشی با مشارکت ورزشی دانشجویان رابطه معنی دار وجود دارد

نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره به روش مرحله به مرحله را برای متغیر وابسته مسارکت ورزشی نشان می دهد. در مجموع ۶ متغیره ترتیب بیشترین تاثیر را بر مشارکت ورزشی دارند وضعیت تاهل جنسیت، احساس سودمندی، دسترسی به امکانات ورزشی، حمایت اجتماعی، علاقه به ورزش. به طور کلی متغیرهای وارد شده توانستند ۰/۲۴ از متغیر وابسته را تبیین کنند. مقدار R نیز ۰/۴۷ می باشد.

کلید واژه: ورزش، جامعه شناسی، جامعه شناسی ورزش، مشارکت ورزشی

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۸۹/۲/۲۰

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۸/۱۲/۱۵

۱- عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار sfathi@iau-garmsar.ac.ir

مقدمه و طرح مساله

تغییر و تحولات جهانی مقوله های زندگی معاصر، تربیت بدنی و ورزش را از ضروریاتی ساخته که دوری از آن اجتناب ناپذیر به نظر می رسد. تربیت بدنی بعنوان فرآیندی آموزشی- تربیتی شامل کسب و پردازش مهارت های حرکتی توسعه و نگهداری آمادگی جسمانی برای تندرستی و سلامت، کسب دانش علمی درباره فعالیت های جسمانی و تمرین و توسعه تصور و ذهنیت مثبت از فعالیت های جسمانی به عنوان وسیله ای برای بهبود اجرا و عملکرد انسان است که نقش مؤثر در رشد و تعالی افراد دارد برای این علم اهدافی بیان گردیده که در برگیرنده نشانه ها، نیات و نتایج مطلوبی است که از شرکت در برنامه های تربیت بدنی و ورزش حاصل می شود. این اهداف با نیازها، تجارب و علایق افراد درارتباطند و تعیین کننده مقاصد و جهت برنامه ها هستند با توجه به اهمیت و توسعه حیطه علم تربیت بدنی و ورزش اهداف آن محدود به رده های جمعیتی خاصی نیست بلکه به تمام رده های جمعیتی گسترش یافته است (فتحی، ۱۳۸۲).

لارسون^۱ معتقد است^۲ فعالیت بدنی یک نظام اصلی که همه نظام های فرعی دیگر را زیر پوشش خود دارد و فعالیت بدنی تکامل یافته اصطلاحهایی چون تمرین بدنی و فرهنگ بدنی در گذر تاریخ می داند اینها تعبیری هستند که هنوز هم، با فضایی متفاوت، به کار برده می شوند؛ مثلاً کشورهایمانند روسیه و آلمان و برخی از کشورهای شرق اروپا، برای دلالت بر نظام تربیت بدنی و ورزش (اصطلاح «فرهنگ بدنی» را بکار می برند.

فعالیت بدنی همواره جزء مکملی از زندگی فرد و خانواده در طی اعصار و تمدن های گوناگون انسان بوده و هست در ارتباطات خانوادگی و فعالیت های گوناگون زندگی اجتماعی سهم بسزایی داشته و از رهگذر فعالیت های تفریحی و اوقات فراغت و برگزاری مراسم آیینی چند منظوره، برای اعضای خانواده خرسندی و لذت و شادی به ارمغان آورده است و نیز برای ایجاد امنیت و آسایش روانی و اجتماعی برای افراد و جوامع و تأمین بهداشت و سلامتی و زندگی سالم - بعنوان یکی از دستاوردهای فعالیت بدنی - تاثیر ارزنده ای گذاشته است.

بدون تردید، پی ریزی یک جامعه سالم و با نشاط در گرو سلامت روحی و جسمی اعضاء جامعه و مرهون تلاش نیروهای انسانی سالم، کارآمد و فکور می باشد. در همین راستا، سلامت فرهیختگان علم به عنوان چهار چوب اصلی پیکره جامعه جوان جهت ایفای نقش های فردی، علمی و اجتماعی حائز اهمیت بوده و انجام فعالیت های فیزیکی در کنار علم اندوزی می تواند در یادگیری آنان تاثیر قابل توجهی داشته باشد.

ورزش در نزد بسیاری از افراد جامعه فی نفسه فعالیتی ارزشمند، مثبت و مفید ارزیابی می‌شود و بدین لحاظ، انتظار می‌رود که اعضاء جامعه ضمن تأیید ورزش در بعد نظری، در بعد عملی نیز با مشارکت ورزشی و انجام فعالیتهای فیزیکی بر این نظریه صحنه‌گذارده و فاصله میان نظر و ورطه عمل را به حداقل برسانند. لیکن مشاهدات تجربی حاکی از آن است که در جامعه ما، مشارکتهای ورزش دانشجویان درمقایسه با سالهای قبل ارزش دوچندان پیدا کرده است. حضور دانشجویان در عرصه‌های فعالیتها و میدانی ورزش، رشد محسوسی داشته، اما این رشد در مقایسه با مشارکتهای ورزشی دانشجویان سایر کشورها و با توجه به جمعیت دانشجویان قابل ملاحظه نیست و رسیدن به سطح مطلوب، تلاشهای بیشتری را می‌طلبد (فتحی، ۱۳۸۴).

در این پژوهش سعی شده با بررسی علمی وضعیت مشارکت ورزشی دانشجویان پاسخگوی سولات زیر باشیم وضعیت کنونی مشارکت ورزشی در بین دانشجویان چگونه است؟ عوامل اجتماعی اثر گذار بر مشارکت ورزشی دانشجویان کدامند؟ سهم هر کدام از این عوامل چقدر است؟

هدف تحقیق

شناخت وضعیت کنونی مشارکت ورزشی در دانشجویان

شناسایی عوامل اجتماعی تأثیر گذار بر مشارکت در ورزش

تعیین سهم هر یک از عوامل مؤثر بر مشارکت در ورزش در بین دانشجویان

ادبیات تحقیق

• پوچلو (۱۹۹۹) در مطالعات خود اظهار می‌دارد که بین مشارکت ورزشی افراد و طبقه اقتصادی- اجتماعی آنها رابطه معنی داری وجود دارد. اشنایدر (۱۹۹۶) نیز معتقد است که تأثیر طبقه احتمالاً با ارزش اقتصادی مشارکتهای ورزشی قابل تبیین میباشد. صحت این موضوع نیز مورد تأیید قرار گرفت.

• ریمون توماس (۱۹۸۲) در خصوص گرایش به ورزش اظهار می‌دارد که سن و وضعیت تاهل بر گرایش به ورزش و مشارکتهای ورزشی مؤثر است. در این تحقیق نیز بین آمادگی رفتاری افراد و سن رابطه معنی دار اما معکوسی مشاهده گردید. بعد شناختی و آمادگی رفتاری گرایش به ورزش نیز در میان مجردین قوی تر بود.

- اسلنکر (۱۹۸۴) نشان می‌دهد که موانع ادراکی برای رفتار ورزشی مانند: فقدان زمان کافی، مسئولیتهای شغلی، خانوادگی، بدی آب و هوا، ... بطور معنی داری عامل تمایز میان کسانی می‌باشند که ورزش می‌کنند و آنها که هیچ فعالیت فیزیکی ندارند.

• ویلن^۴ ۱۸۹۹ برای نخستین بار موضوع علاقه کودکان به بازی‌ها و ورزش را و این که چه نوع بازی و ورزشی را ترجیح می دهند، از دیدگاه طبقه اجتماعی بررسی کرد و دریافت که تفاوت‌های ناچیزی در این عرصه وجود دارد. وانگ^۵ (۱۹۴۴) و بویتون و بیو^۶ (۱۹۵۹) نیز در تحقیقات خود به نتایج هماهنگ و قطعی در این زمینه نرسیدند اما در پژوهش استندلر^۷ (۱۹۴۹) نتایج نشان داد که طبقه اجتماعی باعث تفاوت‌هایی در علایق ورزشی در مراحل اولیه عمر می‌شود، تحقیقات هولینگش^۸ (۱۹۴۹) و پژوهش مکدونالد^۹ (۱۹۴۹)، نیز این مطلب را تایید کرده است. نتایج تحقیق اوپن‌هایم^{۱۰} (۱۹۵۵) گویای آن است که فرزندان طبقه متوسط به درس و مطالعه روی می آورند در حالی که مشارکت ورزشی نوعی وقت گذرانی است که فرزندان طبقه پایین آن را ترجیح می دهند. اما اشکال تحقیق اوپن‌هایم این است که نتایج آن به ثبت محدودی از متغیرها مربوط می‌شود به طوری که مشارکت فرزندان طبقه متوسط در ورزش و یا این نکته را که دامنه مشارکت ورزشی افراد این طبقه گسترده تر از مشارکت افراد پایین است نشان نمی دهد. تحقیق زیتربورگ^{۱۱} (۱۹۵۹) نیز همین خصوصیت را دارد. این امر نشانی از عدم وجود قشربندی اجتماعی در ورزش است (انورالخولی، ۱۳۸۱: ۲۳۷-۲۳۶).

• براون^{۱۲} (۱۹۸۸) نیز در این مورد می گوید: «در ورزش امکان شرکت همه افراد با هر گونه محدودیت (جسمانی، شناختی، عاطفی) برخلاف سایر موقعیت‌های اجتماعی و آموزشی وجود دارد. ورزش تنها محیطی است که در آن کمترین قشربندی اجتماعی وجود دارد.

• نتایج مطالعات و تحقیقات ایلر^{۱۳} (۱۹۵۳)، لوشن^{۱۴} (۱۹۶۹) و گرونیو^{۱۵} (۱۹۷۵) گویای آن است که در نظام‌های ورزشی نوعی نظام طبقاتی هرمی شکل وجود دارد. مثلاً فعالیت‌هایی چون قایقرانی با قایق بادی، سوارکاری، تنیس و گلف افراد طبقه بالا و طبقه بالای متوسط را جذب می کند، اما یک رشته فعالیت‌های معین نیز هست که به نظر می رسد ماهیت عمومی برای همه طبقات اجتماعی دارند و منحصر به یک طبقه خاص نمی باشند و در سطح بین المللی نیز به همین گونه اند که برای نمونه می‌توان از ورزش فوتبال نام برد (فتحی، ۱۳۸۲).

• در تحقیق لاندوز^{۱۶} ۱۹۷۸، نتایج به دست آمده روشن ساخته است که ورزش و تربیت بدنی، از رهگذر عادی سازی ورزشی فرد و برخوردار ساختن او از گرایش‌های مثبت به فعالیت بدنی و نیز داده‌ها و شناخت‌های مربوط به فعالیت‌های بدنی، آشکارا به نظام تفریح سود می‌رساند (Group, 1973).

● در پژوهشی با موضوع «جنس و گرایش به پیروزی در ورزش» محققین بیان می‌کنند که نرخ گرایش به ورزش زنان مجرد، شبیه مردان متأهل است، در حالیکه زنان متأهل گرایش کمتری به ورزش نشان می‌دهند و مشارکت آنها اغلب برای ایجاد تناسب فیزیکی و فراهم کردن زمینه‌ای برای تفریح و خروج از یکنواختی زندگی است. التزام زنان به نقش‌های سنتی و وجود هنجارها و خرده فرهنگ و ورزش و شناخت ارزش و سودمندی مشارکت‌های ورزشی بر گرایش زنان به ورزش و انجام ورزش از سوی آنان تأثیر دارد (Kidd, George, 1995).

● در یک پیمایش میدانی از نوجوانان کشور ایسلند، «عوامل و تعیین‌کننده‌های فعالیت فیزیکی در نوجوانان» مورد بررسی قرار گرفته است. محققین در این مطالعه عامل‌های مختلف جمعیت‌شناسی، جامعه‌شناسی، روانشناختی و فیزیولوژیکی مؤثر بر مشارکت ورزشی این گروه را مطالعه کرده و در مجموع آنها را به صورت ۵ عامل ارائه نموده‌اند:

- ۱- نگرشها و باورها، ۲- جامعه‌پذیری فرد، ۳- دیدگاه سبک زندگی، ۴- شرایط طبی، ۵- زمینه جمعیت‌شناختی - اجتماعی.

از نظر این گروه پژوهشی، نگرشها و باورها در رفتار انسان به طور اعم و بر رفتار ورزشی، بطور اخص تأثیر دارد. در این بخش، تعیین‌کننده‌های شناختی و عاطفی رفتار، مانند جهت‌گیری، مؤثر بر رفتار، عقاید مربوط به اهمیت رفتار، ارزیابی از نتایج رفتار و اهداف رفتار مطرح شده است. در این مطالعه جهت تبیین مشارکت ورزشی نوجوانان «دیدگاه جامعه‌پذیری و تأثیر دیگران مهم» تأکید شده است. مطابق «دیدگاه سبک زندگی» ارتباط فعالیت فیزیکی و حمایت اجتماعی، احساس خوب روانشناختی و رفتارهای مختلف وابسته به سلامت تایید گردید. رابطه عامل پنجم، یعنی متغیرهای جمعیت‌شناختی - اجتماعی همچون پایگاه اقتصادی - اجتماعی افراد، با انجام فعالیت فیزیکی نیز اثبات شد (Vilhamsson, 1998).

● «لوشن^{۱۷}» و همکارانش در سال ۱۹۸۱ در تحقیقی، تحت عنوان «بررسی رابطه طبقات اجتماعی با مشارکت افراد در ورزش»، هدف اصلی خود را در شناخت علایق ورزشی طبقات مختلف جامعه بیان می‌کند و میان ورزشهایی که طبقه‌های برتر جامعه و برخورداران از جایگاه بالای اجتماعی انجام داده‌اند، با دیگر ورزشها و بازیهایی که در میان طبقات پائین اجتماعی جامعه رواج داشته، فرق گذاشته است. نتایج به دست آمده روشن ساخته که فوتبال آمریکایی، بسکتبال و هاکی ورزشهایی هستند که شهرنشینان، صرف نظر از طبقه به آنها علاقه و اهتمام نشان می‌دهند؛

۱۵۰.....پژوهش نامه علوم اجتماعی، سال سوم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۸۸

ورزشهای گلف، اسکی و تنیس مورد علاقه طبقات بالا هستند، و ورزشهایی مانند بوکس، بیسبال، کشتی و بولینگ ورزشهایی هستند که طبقات پائین اقتصادی-اجتماعی به آنها رغبت نشان

می دهند (Luschen, et al, 1981)

• گودین (۱۹۸۷) نشان می دهد که ارزیابی از احساس، لذت ادراکی یا لذت مرتبط با ورزش (که بعد اصلی گرایش به ورزش است) با نیت ارتباط دارد؛ لذا برای متقاعد کردن افراد جهت شرکت در ورزش، چه در میان کودکان و چه بزرگسالان، باید یک تجربه مثبت ایجاد کرد (Godin Gaston et al 1990).

• استنلی^{۱۸} و مادوکس^{۱۹} در سال ۱۹۸۶ نشان دادند که توجه به مشارکت در برنامه ورزشی از ادراک توانایی فرد جهت قبول رفتارهای ضروری و انتشارات نتیجه مشارکت، تأثیر می پذیرد.

• وورتل^{۲۰} و مادوکس نشان دادند، زنان محصلی که انتظارات زیادی از توانایی خود برای تطابق با برنامه ورزشی داشتند، در مقایسه با کسانی که ادراکشان از توانایی اشان کم بود، نیت قویتری برای انجام آن داشتند. سالیس^{۲۱} و همکارانش در سال ۱۹۸۶ دریافتند که شروع و تداوم انواع فعالیت فیزیکی توسط بزرگسالان از انتظارات توانایی برای قبول انواع فعالیتهای فیزیکی تأثیر مثبتی پذیرفته است. سالیس (۱۹۸۹) دریافت که رفتار ورزشی در بین بزرگسالان خود اثر بخشی درک شده ارتباط قوی دارد. لذا تئوری شناخت اجتماعی (SCT) جهت تبیین رفتار ورزشی بسیار ضروری است. به نظر می رسد توانایی درک شده جهت مشارکتهای ورزشی از متغیرهای مهم اولیه می باشد. (God in Gaston et al, 1990).

• دشارنایس^{۲۲} و بویلن^{۲۳} و گودین^{۲۴} (۱۹۸۶) دریافتند که خود اثر بخشی افزایش مشارکت در ورزش را نسبت به انتظارات نتیجه بهتر پیش بینی می کند.

• فروئین^{۲۵} و پرات^{۲۶} (۱۹۹۱) نیز نقش خود اثر بخشی بالا را تأیید نیات و اهداف ورزشی گزارش کرده اند. اطلاعات حاصله از مطالعه طولی مک آلوی^{۲۷} (۱۹۹۲) اشاره می نماید که خود اثر بخشی ورزشی ممکن است پیش بینی کننده معنی داری از مشارکت فعالیتهای فیزیکی به ویژه در مرحله موافقت با آن باشد، اما کمتر در مرحله اجرای تمرین ورزش باقی می ماند.

• سالیس (۱۹۹۲) معتقد است که میان انتظارات نتیجه مثبت و نفی، یعنی ادراک سودمندی و ادراک موانع ورزشی تمایز وجود دارد، ولی تنها انتظارات نتیجه منفی برای پیش بینی نتایج جزئی مشارکت در فعالیت فیزیکی تأیید شده است.

● فوکس^{۲۸} (۱۹۹۴) اظهار می‌کند که در افراد ۶۰-۴۰ ساله انتظارات نتیجه منفی (یعنی ادراک هزینه و بهای روانشناختی انجام ورزش) یک عامل مرتبط با عدم موافقت با آن بوده است، در حالی که انتظارات نتیجه مثبت، یعنی ادراک سودمندی سلامتی، پیش‌بینی‌کننده مرحله بقای رفتار ورزشی می‌باشد. در بزرگسالان زیر ۴۰ سال، هیچ‌کدام از ۵ بعد انتظارات نتیجه یعنی سلامتی، موضوعات اجتماعی، شکل / وزن، هزینه روانشناختی و نگرانی تأثیری مستقل نشان نداده اند (Fuchs. 1996).

● در پژوهشی که تحت عنوان «بررسی وضعیت خانوادگی و تحصیلی دانشجویان قهرمان در دانشگاه آزاد اسلامی» توسط اصغر نجفی تیره شبانکاره در سال ۱۳۷۴ انجام شد، نتایج تحقیق نشان داد که اکثریت دانشجویان ورزشکار دختر (۶۵/۹۴) و پسر (۴۶/۱۷ درصد) در رشته‌های گروه آموزشی علوم انسانی دانشگاه‌ها مشغول به تحصیل بودند (نجفی، ۱۳۷۴).

● تحقیقی تحت عنوان «توصیف وضعیت گذاران اوقات فراغت دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه (نظام جدید) شهر کرمانشاه با تاکید بر تربیت بدنی و ورزش»، توسط محمد آزادی در سال ۱۳۷۶-۱۳۷۵ انجام شد و نتیجه کلی بدست آمده از تحقیق نشان داد که ورزش به عنوان مهم‌ترین فعالیت جهت پر کردن اوقات فراغت، جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده است. بین میزان تحصیلات والدین و میزان درآمد خانواده با مواردی نظیر کمک کردن والدین نسبت به گذران اوقات فراغت فرزندان خود، موافقت آنان نسبت به ورزش کردن فرزندان خصوصاً در تابستان و رضایت کلی آزمودنی‌ها از نحوه گذران اوقات فراغت خود ارتباط معنی‌داری در حد ۵٪ وجود دارد.

● پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه بین قشربندی اجتماعی-اقتصادی و ورزش همگانی در شهر تهران» توسط فاطمه رضا اسماعیلی در سال ۱۳۷۹ انجام شد، بررسی میزان شرکت طبقه کم درآمد، متوسط و پر درآمد جامعه در ورزش‌های همگانی و نگرش آنها به این نوع ورزش و بررسی عوامل مخل در مشارکت اقشار جامعه در فعالیت‌های ورزش همگانی بوده است. نتایج در سطح احتمال ۰/۰۵ نشان داد که بین واریانس مدت حضور بانوان در کلاس‌های آمادگی جسمانی با سطوح وضعیت اجتماعی-اقتصادی آنان تفاوت معنادار بود. به طوری که مدت حضور بانوان دارای طبقه سه پایگاه اجتماعی-اقتصادی از طبقه یک پایگاه اجتماعی-اقتصادی بالاتر بوده است. بین واریانس مدت حضور بانوان در کلاس‌ها و وضعیت تاهل، سطوح تحصیلی و

سن آنان رابطه معنادار وجود نداشت. به صورت معناداری بیشترین انگیزه گرایش بانوان به فعالیت آمادگی جسمانی کسب تناسب اندام و بیشترین دلیل عدم گرایش آنان کار در منزل بود.

• در تحقیقی که توسط واعظ موسوی تحت عنوان «مقایسه کیفیت زندگی ورزشکاران رشته‌های انفرادی و دسته جمعی» در سال ۱۳۸۱ انجام شد، نتایج نشان داد که کیفیت زندگی زنان ورزشکار رشته‌های انفرادی در مقایسه با کیفیت زندگی زنان ورزشکار رشته‌های دسته جمعی برتری داشت و این برتری به عناصر بهزیستی مادی، رابطه با فرزند و رفتار در تعطیلات مرتبط بود. در مقابل کیفیت زندگی مردان ورزشکار رشته‌های دسته جمعی از کیفیت زندگی مردان ورزشکار رشته‌های انفرادی برتر بود و این برتری به عناصر بهزیستی مادی، رابطه با اقوام، رابطه شغلی، رضایت شغلی و رابطه با همسر مربوط بود. تفاوت‌های مذکور و تعامل جنسیت در رابطه با نوع ورزش نیز مورد بحث قرار گرفته است (واعظ موسوی، ۱۳۸۱: ۸۳).

• «رمضانی خلیل آبادی» (۱۳۷۲) در تحقیقی که تحت عنوان «بررسی انگیزه های افراد شرکت کننده در ورزشهای همگانی شهر تهران» انجام داده نشان داد که کسب نشاط، آثار مثبت ورزش، ایجاد مصونیت از ابتلا به بیماریها، تخلیه انرژی و دفع سموم بدن، انگیزه به کاهش وزن (لاغری شدن)، کم هزینه بودن، گریز از مشکلات زندگی، کاهش فشارهای روحی، پرکردن وقت فراغت، دریافت جایزه و ... از مهمترین عوامل انگیزه های افراد در انجام ورزش های همگانی بود.

چهارچوب نظری تحقیق

کنش متقابل نمادی

عمده تحلیل‌هایی که بر مبنای این رهیافت صورت می‌گیرند، بر روان‌شناسی اجتماعی مبتنی بوده و با محور قرار دادن خودآگاهی افراد، معانی حاکم بر آگاهیهای فردی و فراگردهای بین فردی را که بر افکار و اعمال تأثیر می‌گذارند، مورد توجه قرار می‌دهند. اینکه چگونه افراد معانی و هویت‌های مرتبط با مشارکت ورزشی را توسعه می‌دهند و اینکه چگونه آن معانی و هویت بر روابط و رفتارهایشان با دیگران تأثیر می‌گذارد، از جمله موضوعات مورد علاقه اصحاب کنش متقابل نمادین است (Coakley, 1998).

ارزش‌های تیمی، هنجارها، تشریفات، تشویقها، نشانه‌ها، علائم، بازیها، آمارها و واکنشهای مربوط به شکست و پیروزی در عرصه ورزش جملگی دلایل قانع کننده‌ای برای جلب توجه تحلیلگران

کنش متقابل نمادین به این موضوع به شمار می‌آید. دیدگاه کنش متقابل به معانی خلق شده در عرصه ورزش‌های گروهی توجه دارد و اینکه چگونه این معانی در فعالیت‌های ورزشی اثر می‌گذارند. از آنجا که اشکال گوناگون فعالیت‌های ورزشی، دنیاهای نمادین هستند، لذا دنیای اجتماعی مناسبی جهت بررسی نظریه‌پردازان دیدگاه کنش متقابل نمادین به شمار می‌آیند. معانی موجود در قلمرو فعالیت‌های ورزشی ذاتی نیستند بلکه از طریق قواعد و قراردادهای ... توسط کنش‌گران اجتماعی انجام می‌شوند.

مسئله اصلی مورد علاقه نظریه‌پردازان دیدگاه کنش متقابل نمادین تأثیر معانی و نمادها بر کنش متقابل بشری است. اصول بنیادی این نظریه عبارتند از:

- ۱- انسان‌ها بر خلاف جانوران پست‌تر استعداد تفکر دارند.
  - ۲- استعداد تفکر با کنش متقابل اجتماعی شکل می‌گیرد.
  - ۳- در کنش متقابل اجتماعی، انسانها معانی و نمادهایی را یاد می‌گیرند که به آنها اجازه می‌دهند تا استعداد متمایز انسانی‌شان را برای تفکر به کار اندازند.
  - ۴- معانی و نمادها انسانها را قادر می‌سازند که کنش و کنش متقابل و متمایز انسانی را انجام دهند.
  - ۵- انسانها می‌توانند معانی و نمادهایی را که در کنش‌ها و کنش‌های متقابلشان به کار می‌برند بر پایه تفسیری که از موقعیت می‌کنند، تعدیل یا تغییر دهند.
  - ۶- انسانها تا اندازه‌ای می‌توانند معانی و نمادها را تعدیل و تغییر دهند که توانایی کنش متقابل با خودشان را دارند، زیرا این توانایی به آنها اجازه می‌دهد که راه‌های امکان‌پذیر کنش را بیازمایند، مزایا و عدم مزایای نسبی آنها را سبک و سنگین کنند و سپس یک راه را برگزینند.
  - ۷- الگوهای در هم تنیده کنش و کنش متقابل، گروه‌ها و جوامع را می‌سازند (ریترز، ۱۳۷۹: ۲۸).
- به‌طور کلی رهیافت کنش متقابل نمادی در زندگی اجتماعی توسط جامعه‌شناسان آمریکایی چارلز هارتون کولی^{۲۹}، جرج هربرت مید^{۳۰}، هربرت بلومر^{۳۱}، اروینگ گافمن^{۳۲}، و گریگوری استون^{۳۳} توسعه یافته است. پیش فرض‌های اساسی این دیدگاه عبارتند از:

- ۱- ارتباطات و رفتار انسان بستگی به نهادهای معناداری دارد که زمینه همکاری بین مردم را ایجاد می‌کند. یک نماد، به این دلیل معنادار است که در یک گروه مشترک معانی را بین افراد منتقل می‌نماید.

۲- با توجه به اهمیت معانی منتقل شده توسط نمادهای معنادار در کنش متقابل، همکاری تنها در صورتی امکان‌پذیر است که افراد تقریباً همان معانی را مورد توجه قرار دهند و کنش‌های دیگران را از طریق قرار دادن خود به جای آنان درک نموده و بر طبق آن عمل کنند.

۳- معانی ممکن است از طریق اصلاح در معرض تعریف مجدد قرار گیرند. در جوامع پیچیده ممکن است معانی توسط خرده‌گروه‌ها به طور متفاوت درک شود. معانی ممکن است در «حالت انتقالی» قرار داشته باشند و به دلیل دگرگونی‌های سریع اجتماعی نیاز به بازنگری و بررسی مجدد داشته باشند. تعریف مجدد از طریق کنش متقابل اجتماعی صورت می‌پذیرد.

۴- در سطح فردی معانی از طریق یک فراگرد انعکاسی تبیین می‌شوند. این فراگرد شامل کلیه موضوعات و کنش‌هایی است که توسط فرد درک می‌شوند و تعریف وضعیت نامیده می‌شود.

۵- کسب معانی و توانایی دستیابی به اندیشه‌های انعکاسی، نه تنها محیط اجتماعی بلکه معانی و تأملات مربوط به خود را نیز شامل می‌شود

بنابراین، رهیافت کنش متقابل نمادی بر فراگرد ایجاد، تعریف و انجام کنش‌های افراد تأکید دارد. اکثر تحلیل‌های این رهیافت بر روان‌شناسی اجتماعی مبتنی بوده و با محور قرار دادن خودآگاهی افراد، معانی اجتماعی حاکم بر آگاهی‌های فردی و فراگردهای بین فردی را که بر افکار و اعمال تاثیر می‌گذارند مورد توجه قرار می‌دهد.

نظریه مبادله اجتماعی

نظریه مبادله نه تنها با رفتار فردی، بلکه با کنش متقابل بین مردم، که مستلزم رد و بدل شدن پاداش‌ها و مجازات‌ها است، سروکار دارد. پیش فرض بنیانی این نظریه بیان می‌کند که احتمال استمرار کنش‌های متقابل در هنگام مبادله پاداش‌ها بیشتر وجود دارد و برعکس کنش‌های متقابلی که برای یک طرف یا هر دو طرف در بر دارنده هزینه هستند، از احتمال بسیار اندکی برای تداوم برخوردار می‌باشند (ریتر، ۱۳۷۹) مردم بر مبنای یک بنیان اقتصادی به تهیه کالاها و خدمات برای یکدیگر می‌پردازند و در مقابل انتظار دریافت کالاها و خدمات مطلوبی دارند. علیرغم مبنای اقتصادی، پاداش‌ها همواره بر اساس مادی (پول) مورد سنجش قرار نمی‌گیرند، بلکه مقیاس‌های دیگری نیز وجود دارد که گاهی مهم‌تر به نظر می‌آیند. مبنای نظری تئوری مبادله اجتماعی، روانشناختی و اقتصادی است و از صاحب‌نظران عمده آن می‌توان به جرج هومنز^{۳۴} و پیتر بلا^{۳۵} اشاره نمود.

در نظریه مبادله اجتماعی، ورزش نهادی است که مشارکت کنندگان در آن به دادوستد ارزش‌های مادی و غیرمادی مبادرت می‌ورزند. به اعتقاد صاحب‌نظران این دیدگاه ورزشکاران، به ویژه ورزشکاران حرفه‌ای و بین‌المللی، چه در هنگام انجام فعالیت ورزشی و چه پس از آن و در دوره بازنشستگی ورزشی همواره این پرسش اساسی را نزد خویش مطرح می‌سازند که آیا فعالیت ورزشی‌شان برای آنها ارزشمند بوده است؟ و پاسخ به این پرسش مستلزم مقوله‌بندی هزینه‌ها و پاداش‌هایی است که فرد ورزشکار در طول دوران فعالیت ورزش خود از آنها بهره‌مند شده است. نهاد ورزش دارای منابع خاصی است که می‌تواند با شیوه‌های گوناگون منابعی از پاداش را در دسترس ورزشکاران قرار دهد (رحمتی، ۱۳۸۱).

ورزشکاران با انجام یک فعالیت ورزشی خاص و دریافت پاداش شرطی می‌شوند. پاداش‌هایی که ورزشکاران دریافت می‌نمایند ممکن است با یکدیگر متفاوت باشند، لیکن برخی منابع یا پاداش‌های مشترک و قابل تعمیم نیز در کلیه فعالیت‌های ورزشی وجود دارد. به علاوه ممکن است وضعیت‌هایی وجود داشته باشد که در کلیه رشته‌های ورزشی یکسان هستند. کاربرد نظریه مبادله اجتماعی در ورزش امکان مشخص نمودن اشکال اصلی رفتار اجتماعی در ورزش و درک صحیح‌تر و بهتری از ماهیت نهاد ورزش را فراهم می‌آورد.

نظریه بورديو

بورديو مفاهیمی چون عادات، سرمایه و ورزش را مورد بررسی قرار می‌دهد. عادات، ذهنیت اجتماعی مردم را شرح داده و سیستم طبقه‌بندی را که رفتارها، اعتقادات، سلائق و تکنیک‌های جسمانی مردم را به وجود می‌آورند معرفی می‌نماید. رفتارها و عادات، در برگزیده ظرفیت بی‌حد و حصر در زمینه ایجاد تفکر، ادراک، حالات و رفتارهایی است که به تناسب در شرایط و موقعیت‌های اجتماعی و تاریخی ایجاد می‌شود.

در مورد سرمایه می‌توان دریافت که افراد جامعه ظرفیت‌ها و انواع مختلفی دارند. سرمایه اقتصادی با ثروت مادی، سرمایه فرهنگی با منابع فرهنگی نظیر دانش هنری و آموزش مرتبط است. سرمایه اجتماعی نیز با چارچوب‌های اجتماعی در خانواده‌ها، دوستان، همکاران و سرمایه سمبلیک با افتخارات پرستیژ و سایر ارزش‌ها مرتبط می‌باشد.

ورزش بیشتر با واقعیت عینی اجتماع مرتبط است و شامل یکسری روابط تاریخی و عینی بین موقعیت‌ها در اشکال مختلف قدرت است. این واژه‌ها به یکدیگر وابسته هستند. عادات هر فرد با

سرمایه وی عجین شده و به موقعیت ورزشی وی می افزاید. در نهایت حرکات و تمرینات فرهنگی او را تعیین خواهد کرد. این تاثیر متقابل تحت اثر فرمول زیر است:

$$\text{تمرین} = \text{ورزش} + (\text{سرمایه} * \text{عادات})$$

عادات همان ذهنیت هستند اما از نوع اجتماعی آن. ورزش حالتی واقع گرایانه دارد که از روابط بین عوامل اجتماعی پدید می آید. از نظر بورديو تمرین و ورزش به عنوان بازی در نظر گرفته می شود. عاملان اجتماع موقعیت های بازی را بر اساس انواع مختلف عادات و رسوم به کار می برند. بورديو در نظریات خود از رشته ورزشی به عنوان بازی یاد می کند. عاملان اجتماعی موقعیت بازی را بر اساس انواع مختلف عادات اجتماعی ترسیم می کنند. کسب موقعیت در بازی قابل پیش بینی نمی باشد.

بورديو با تایید نظریات الیاس^{۳۴} تشخیص می دهد حتی یک پادشاه خودکامه نیز جهت کسب عنوان و بهره گیری از موقعیت ها باید در بازی شرکت کرده و نقش ایفا کند.

بدون بازیکن هیچ مسابقه یا بازی وجود نخواهد داشت. بازیکنان جدید می بایست با برداشت های عملی بازی و تاریخچه آن آشنا شوند. محققین، زندگی نامه نویسان، تاریخ نگاران و بازیکنان در حفظ بازی و نتایج آن نقش بسیار مهمی ایفا می کنند و از این رو حفظ موقعیت ایشان در جامعه حائز اهمیت است. در حقیقت ورزش به عنوان یک بازی نسبتاً خود جوش است و در مقایسه با سایر بازی های هر رشته ورزشی سرعت اجرای خود، قوانین خاص خود، بحران ها و ترتیب زمانی خود را دارد.

بورديو برای هر رشته ورزشی نشانه ها و علائم خاص آن بازی را با رنگ های مختلف به منظور نشان دادن ظرفیت های گوناگون بازیکنان به تصویر می کشد. جهت درک استراتژی بازیکنان لازم است تا علائم، نشانه ها و حجم سرمایه ای را که بازیکن داراست مورد بررسی قرار دهیم. بازیکن جهت حفظ و افزایش سرمایه خود از تاکتیک های متفاوتی استفاده می کند و روش های ویژه ای را اتخاذ می نماید. بازیکنان برگ های برنده ای را که ارزش های متفاوتی دارند انتخاب می کنند و مورد استفاده قرار می دهند. در این مورد حتی گاه قوانین، بازی را نیز کم ارزش می نمایند.

مدل ارائه شده توسط بورديو یعنی مدل رشته ورزش - بازی دارای قابلیت اجرایی ویژه ورزشی است به خصوص در لحظات تنش زا. ورزش های المپیک یکی از این میدان های فعالیت ورزشی

است که در آن گروه‌های مختلف شامل بازیکنان، مربیان، مسئولین ورزشی، رسانه‌ها و تولیدکنندگان برنامه‌های ورزشی، حمایت‌کنندگان مالی و غیره حضور دارند و هرگونه سرمایه‌ای را در این فعالیت ورزشی به دست می‌آورند.

به منظور تاثیرگذاری بر بازی، بازیکنان جدید المپیک می‌بایست در زمان خود صرفه‌جویی کرده و سطح سرمایه خود را از طریق آموزش و اجرای موثر افزایش دهند.

هرگونه تغییر شکلی در المپیک در سراسر جهان با مخالفت روبرو می‌شود. این مسئله به دلیل حفظ و حمایت از سرمایه‌های قابل ملاحظه بازیکنان است. ورزشکاران قوی، مربیان و مسئولین ورزشی سرمایه‌های خود را در بازی هزینه می‌کنند. این پروسه از زمان تبدیل ورزش‌های المپیکی از سطح آماتوری به حرفه‌ای در طول دهه ۱۹۸۰ ایجاد شد. این حرکت تاثیر بسزایی بر سرمایه اقتصادی گروه‌هایی از جامعه مانند شرکت‌های تلویزیون، اسپانسرها، حامیان مالی و نخبگان ورزشی (مانند مربیان و ورزشکاران) داشت.

بازیکنان قدیمی المپیک کارت‌های پرنده خود را جهت حفظ موقعیتشان و تاثیر بر مسیر بازی ارائه می‌دهند. این گروه نسبت به وسایل ارتباط جمعی و حمایت‌کننده‌های مالی انتقاد زیادی وارد می‌سازند و ایشان را افرادی مداخله‌گر و بازاریابانی می‌دانند که در جستجوی سود و منفعت خود هستند (Guillionotti, 1999).

بورديو در مباحث خود به طبقه اجتماعی و ورزش نیز اشاره می‌کند. وی معتقد است عادات هر طبقه اجتماعی از طریق ورزش و سایر فعالیت‌های فرهنگی مشخص و آشکار می‌گردد.

طبقه اجتماعی در باشگاه‌های ورزشی و انتخاب آنها از سوی ورزشکاران ظهور می‌یابد. به طوری که باشگاه‌های ورزشی انحصاری در به عضویت گرفتن اعضاء خود محدودیت‌هایی را در نظر می‌گیرند و افراد سطح بالا را با سطح بالای سرمایه در باشگاه‌های خاص می‌یابیم.

ورزشکاران در هر طبقه اجتماعی هزینه بالایی برای ورزش می‌پردازند، از نظر اجتماعی با اعضاء خاصی در ارتباطند، از نظر فرهنگی به نوع لباس پوشیدن، زبان و رفتار خاصی اهمیت می‌دهند و از لحاظ سمبولیک نیز کسانی را که دارای عناوین قهرمانی هستند راحت‌تر به عضویت می‌پذیرند.

بورديو معتقد است که علاوه بر سرمایه و طبقه اجتماعی، افراد با تفاوت‌های جسمی یا سمبولیک نیز از یکدیگر مجزا می‌شوند.

آنچه امروزه در انتخاب کنش های متفاوت از جمله رفتارهای ورزشی افراد جامعه اهمیت دارد شیوه زندگی است که از رویکرد پیر بوردیو جامعه شناس فرانسوی گرفته شده و ناشی از منش^{۳۷} است. منش ساختار ذهنی یا شناختی فرد است که از طریق آن با جهان برخورد می کند (ریترز، ۱۳۷۹: ۷۲۱). به عبارت دیگر منش عبارت است از: نظام تمایلات ساختار گرفته و ساختار دهنده ای که به عملکرد ساخته می شود (Bourdieu, 1998).

به نظر بوردیو مهم ترین عامل هایی که می توانند نحوه توزیع رفتارهای ورزشی در میان اقشار متفاوت جامعه را توضیح دهند عبارتند از:

- ۱- سرمایه اقتصادی شامل: درآمد پولی، سایر منابع مالی، دارایی ها و حقوق مالی
- ۲- سرمایه فرهنگی شامل گرایشات و عادات دیرپایی که طی فرآیند جامعه پذیری حاصل می شوند و هدف های فرهنگی ارزشمندی نظیر قابلیت های تحصیلی و مهارتی را به دنبال دارد.
- ۳- وقت آزاد (بوردیو، ۱۳۸۱: ۲۴۰).

بوردیو مثال هایی را در رابطه با این عوامل ذکر می کند:

الف) ورزش های مردمی به طور ضمنی با دوره جوانی در ارتباط اند. یعنی عملاً نوعی جواز موقت در قالب شیوه های گوناگون از جمله تلف کردن مازاد انرژی فیزیکی. البته این ورزش ها خیلی زود معمولاً در لحظه ورود به بزرگسالی و از طریق ازدواج کنار گذاشته می شوند.

ب) ورزش های بورژوازی که عمدتاً به خاطر کار کرد حفاظت جسمانی و منفعت اجتماعی انجام می شوند.

محدوده سنی این ورزش ها در فراسوی محدوده جوانی است. البته هر چه اعتبار و انحصار آنها بیشتر شود مرز سنی متناظر با آنها نیز جلوتر می رود (مثلاً گلف). همچنان که ژاک دو فرانس^{۳۸} نشان داد دو قشر مختلف اجتماعی ممکن است بنا به دو دلیل متفاوت یک ورزش خاص (مثلاً ژیمناستیک) را انجام دهند (بوردیو، ۱۳۸۱).

۱) طبقات کارگری به هدف تولید «بدنی قوی» که واجد نشانه های بیرونی قدرت است یعنی برای بدنسازی ژیمناستیک می کنند.

۲) طبقات بورژوا به دنبال تولید «بدنی سالم» به انجام ژیمناستیک یا ورزش های دیگر می پردازند که کارکردشان عمدتاً بهداشتی است.

گافمن و تعاملات اجتماعی

گافمن از اصطلاحات دورکیم در مورد افراد مانند «شخصیت انسان کالایی کمیاب است و کسی حق نقض و یا تعدی به مرزهای آن را ندارد و بهترین خوبی مشارکت با دیگران است» الهام گرفته است. به عقیده گافمن ارزش‌های مشترک در جامعه در عملکرد به مردم در جمع و به صورت عمومی منعکس می‌شود. عملکرد نوعی «مراسم» تلقی می‌شود که باعث تأکید دوباره ارزش‌های اخلاقی در جامعه می‌شود.

به عقیده گافمن چهره هر فرد در جامعه مدرن «چهره‌ای» مقدس می‌باشد. «چهره» نماینده احترام مثبتی است که افراد در یک تعامل اجتماعی آن را دارا هستند. لذا مراسم مذهبی در تعاملات اجتماعی جهت حفظ آبروی افراد کاربرد دارند.

گافمن (۱۹۵۹) استعاره «شبهه‌سازی» را جهت توضیح زندگی اجتماعی به کار گرفت. مانند هنرپیشگان اجتماعی ما در جستجوی نشان دادن تصویری از «خود» هستیم که افراد مخاطب را متقاعد سازد. نقش‌های اجتماعی و متن عملکردها همه و همه طبق یک «مدیریت» تأثیرگذاری سازماندهی شده‌اند و این مسئله به خاطر حفظ نظم اجتماعی می‌باشد.

چارچوب نظری گافمن در مطالعات اجتماعی در سطحی خرد در حیطه ورزش کاربرد بسیار دارد. در بازی فوتبال انگلیسی تز «مدیریت تأثیرگذاری» گافمن تعاملات اجتماعی بین گروه‌های حمایت‌کننده مختلف و کنترل تماشاچیان بر حرارت توسط پلیس را توضیح می‌دهد اینگهام^{۳۹} (۱۹۷۵) نظریات گافمن را جهت توضیح فرهنگ‌های فرعی شغلی در ورزش مفید بر می‌شمرند. نظریات گافمن پویایی اجتماعی ورزشکاران به نام را روشن می‌سازد. چهره‌های ورزشی معروف، بسیار مقدس تلقی می‌شوند و لذا مراوده با آنها ملزم به رعایت بسیاری از آداب منفی و مثبت می‌باشند. مصاحبه‌کنندگان ورزشی هنگام برخورد و سلام و احوالپرسی با ورزش‌کاران از تعاریفی پرحرارت و تأکید مثبت بر آنها استفاده می‌کنند.

بیرل^{۴۰} (۱۹۷۸-۱۹۸۱) نوعی کاربری حقیقی که منحصراً بر ورزش تأکید دارد را با استفاده از نظریه گافمن ارائه می‌دهد. به عقیده وی رویدادهای ورزشی مسابقات مذهبی هستند که در آن افراد می‌توانند با نشان دادن شخصیتی منحصر به فرد از طریق تلفیق به موقعیت پهلوانی نایل آیند. به طور کلی رویکردهای دورکیمی الگوهای مناسبی هستند تا جامعه‌شناسان ورزش بر موضوعاتی از قبیل اجتماع، یکپارچگی، انسجام آداب مذهبی و تدین در عرصه ورزش تکیه نمایند.

با توجه به رویکردهای ذکر شده مهم‌ترین کار این است که کشف نماییم چگونه رویدادهای ورزشی به جوامع خاص خدمت می‌کنند.

دوم اینکه حقایق اجتماعی ورزش را می‌توان به طور کامل‌تر از طریق تحقیقات کمی مورد بررسی قرار داد تا بتوان چگونگی شکل دهی الگوهای اجتماعی از طریق ساختارهای اجتماعی را آشکار ساخت.

سوم اینکه می‌توان استعاره‌های جداگانه را که رویدادهای ورزشی را به عنوان مراسم مذهبی یا نمایش اجتماعی به تصویر می‌کشند به کار گرفت.

چهارم طبق اندیشه سیستماتیک پارسونز جهت توضیح و تفسیر ورزش نیاز به یک تمامیت فرهنگی مستمر وجود دارد. گرچه با توجه به مباحث مرتن ما باید روش فکری محققان برد متوسط^{۴۱} را نیز در هنگام جنبه‌های خاص ورزش و ارتباطات آن با سیستم اجتماعی گسترده‌تر دریابیم.

پنجم اینکه تاکید گافمن بر تعاملات اجتماعی مطابق بر فرهنگ فردگرایی مدرن می‌باشد. احتیاط در مورد ظرافت نظم اجتماعی و نکات مبهم ورزش در جوامع گوناگون باید مد نظر قرار گیرد.

جامعه‌شناسی تفسیری و دریافت معنای ورزش

جامعه‌شناسی تفسیری بر این باور است که افراد فهم و درک معناداری از محرک‌های ذهنی خود، اعمال دیگران، محیط و زمینه‌های اجتماعی خود دارند. مکتب کنش متقابل نمادین چگونگی برقراری ارتباط معنایی علامت‌ها از طریق زبان گفتاری و نشانه‌های غیر لفظی مانند اشارات دست و سر و یا لباس را مد نظر قرار می‌دهند. اعمال متقابل اجتماعی عموماً از طریق گروهی از نقش‌ها و هویت‌هایی که با موقعیت اجتماعی افراد مطابقت دارد، شکل می‌گیرد. خود^{۴۲} افراد را به نقش‌ها و هویت‌های اجتماعی پیوند می‌زند، تعبیرهای متفاوتی از نقش و اجرای آن ابداع می‌کند و هویت‌های اجتماعی را تغییر می‌دهد. عمل متقابل اجتماعی تحت تاثیر خود آینه‌سان^{۴۳} است که به فاعل این امکان را می‌دهد که تصور کند دیگران چگونه او را می‌بینند.

فاعل اجتماعی نیز طی اعمال ویژه‌ای تحت تاثیر واکنش‌های عملی یا خیالی و «دیگران مهم»^{۴۴} یا «دگری عام»^{۴۵} قرار می‌گیرد. گافمن (۱۹۵۹) فاعلان اجتماعی را در ارائه «خود»^{۴۶} در مقابل مخاطبان نسبتاً دست‌کاری شده دانسته است.

جامعه‌شناس‌های تفسیری درک و فهم جامع‌تری از معنای اجتماعی ورزش را نشان می‌دهند. مکتب کنش متقابل نمادین ایده‌هایی را نمایان می‌سازد که به فهم ما از ورزش کمک می‌کند. بازیکنان فردی گروه‌های تخصصی یافته‌ای از بازی نقش هستند و به صورت یک متغیر در طول بازی این نقش‌ها را تفسیر می‌کنند. چگونگی بازی هر فرد تحت تاثیر واکنش‌های پیش‌بینی شده «دگری تعمیم یافته» یا «دگری عام» (تیم) و یا «دگری با اهمیت» (به ویژه مربی) است.

جرج هربرت مید^{۴۷} معتقد است که موقعیت‌های بازی و تفکر تیمی نشان می‌دهد که بچه‌ها چگونه از طریق کسب دیدگاه‌های دیگران برای تاثیرگذاری بر چگونگی عملکرد آنها با رجوع به یک مقصد متداول کسب شخصیت نموده و عضو سازمان یافته اجتماع می‌شوند.

آدلر^{۴۸} (۱۹۹۱) به یک زمینه اساسی و مهم پرداخت و اجتماعی شدن ورزشکاران مذکر را در تیم بستکبال کالج مورد بررسی قرار داد. با استفاده از تئوری نقش و مکتب کنش متقابل نمادین محققین نشان دادند که چگونه تیم مطالعاتی آنها فراگیری نقش را تجربه می‌کند. پس از ورود به کالج این ورزشکاران به دنبال ثروت و شهرت ورزشی هستند اما نه در حد دیگر هویت‌های اجتماعی. رقابت ورزشی و مربیگری به زودی بر وقت و اعمال و چرخه‌های سیستم اجتماعی افراد نفوذ می‌کند به طوری که «نقش جاه طلبانه»^{۴۹} ورزشکاری به صورت اجتناب ناپذیری با «نقش آکادمیک» در تقابل و ناسازگاری قرار می‌گیرد. ورزشکاران «نقش افتخار آفرین»^{۵۰} را نیز با لذت بردن از یک سرمستی اعتیادآور ناشی از ستایش چاپلوسانه مردم در درون خود از بین می‌برند. برای عده‌ای از ورزشکاران علی‌رغم تاکید نقش ورزشکار بر تواضع و فروتنی «خود پرافتخار»^{۵۱} در درجه اول اهمیت قرار می‌گیرد. زمانی که مشغولیت‌های ورزشی کالج خاتمه می‌یابد ورزشکاران به موفقیت‌های متفاوتی در زندگی شهروندی دست می‌یابند. برخی نیز در ورزش باقی می‌مانند و «خود پرافتخار» را نگهداری می‌کنند. پس از خروج از کالج بسیاری از ورزشکاران این نکته را یادآور می‌شوند که به شهرتی دست یافته‌اند که عده کمی آن را تجربه نموده‌اند (فتیحی، ۱۳۸۲).

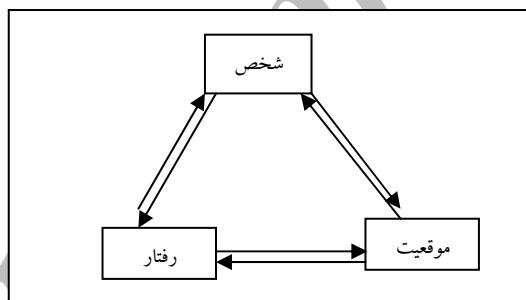
با این وجود ورزشکاران کالج مانند بسیاری از ورزشکاران حرفه‌ای به صورت فزاینده‌ای در حال فراگیری «نقش‌های تخصصی» هستند. انسان دوران رنسانس با علایق فرهنگی محدود و نقش‌ها و هویت‌های متغیر به طور روز افزون به حاشیه رانده می‌شود.

۱۶۲.....پژوهش نامه علوم اجتماعی، سال سوم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۸۸

نویسندگان و جامعه شناسان مختلف به تجزیه و تحلیل این موضوع پرداخته اند. انسان شناسان اجتماعی رابطه عمیقی در نوشته های خود با جامعه شناسان تفسیرگرا دارند. مطالعه طولی شرح نژاد آرمسترانگ^{۵۲} (۱۹۹۸) پایدارترین توصیف در مورد ارزش های فوتبال انگلیسی را در مورد جوانان اوباشگر بیان می کند. مطالعه کلین^{۵۳} در مورد خرده فرهنگ بدنسازی (۱۹۹۳) و بیس بال لاتینو^{۵۴} (۱۹۹۷ و ۱۹۹۱).

تئوری شناخت اجتماعی

مطابق این تئوری، عوامل شخصی، رفتاری و موقعیتی به طرز پیوسته جهت تعیین آنچه ما فکر می کنیم و آنچه انجام می دهیم، در تعامل می باشند. نظریه بندورا همچنین بر فرآیندهای خود ارزیابی^{۵۵} افراد تأکید می کند. او معتقد است اهداف شخصی و خود ارزیابی ها می تواند تأثیر قابل توجهی بر روی آنچه افراد انجام می دهند، داشته باشد (سمعی، ۱۳۷۵).

شکل شماره (۱) نظریه یادگیری اجتماعی باندورا (بندورا، ۱۳۷۲)

در واقع در تئوری یادگیری اجتماعی بندورا بر فرآیند جامعه پذیری^{۵۶} افراد تأکید شده است. در این تئوری بر تعیین کننده های فردی رفتار مانند: عقیده، نگرش و انگیزه و تعیین کننده های بیرونی رفتار مانند: شیوه های تجدید قوای اجتماعی و فیزیکی تکیه شده است. در این تئوری اظهار می گردد که رفتار، تنها متأثر از تجربه فرد نیست، بلکه با مشاهده رفتار دیگران نیز یادگیری انجام می شود (Vilhelmsson, 1998).

جنبه متمایز دیگر در نظریه یادگیری (شناخت) اجتماعی، نقش برجسته ای است که به توانایی خود-تنظیمی می دهد. آدمی با آراستن و سازماندهی علل محیطی، تولید حمایت های شناختی و تعیین پیامدهای کنش، می تواند تا حدی بر کنترل رفتارش دست یابد. مطمئناً، کنش های خود-

تنظیمی توسط تأثیرات و نفوذهای خارجی خلق شده و گاه مورد حمایت قرار می‌گیرند. با وجود این، خاستگاه بیرونی این کنشها، به معنی نفی این واقعیت نیست که تأثیر شخصی نیز پس از استقرار، تا حدی تعیین‌کننده کنش معینی است (باندورا، ۱۳۷۲: ۲۵).

مطابق با تئوری یادگیری اجتماعی در تمام تغییرات رفتاری، یک مکانیسم شناخت عمومی واسط قرار می‌گیرد که باندورا آنرا «خود اثر بخشی» نامیده است.

نظریه خود اثر بخشی^{۵۷}

مطابق با نظریه خود اثر بخشی، افراد بسته به سطح در کشان از اثربخشی برای انجام وظیفه، عهده دار آن می‌شوند. افراد با رضایت خاطر، وظایفی را می‌پذیرند که احساس می‌کنند بطور موفقیت آمیزی از عهده انجام آن بر می‌آیند. باندورا اظهار می‌دارد که افراد از انجام فعالیتهای فراتر از توانایی خود دوری می‌کنند. وقتی افراد وظیفه‌ای را عهده دار می‌شوند، میزان انرژی که صرف می‌نمایند و نیز حد استقامت آنها در برابر موانع، تحت تأثیر خود اثربخشی درک^{۵۸} شده است (سمبی، ۱۳۷۵: ۱۶).

خود اثربخشی در واقع ارزیابی فرد از توانائیش جهت انجام موفقیت آمیز رفتار می‌باشد. باور خود اثر بخشی از راههای گوناگونی یاد گرفته می‌شود که شامل تجربه شخصی (خوب یا بد) و نمونه درک شده بوسیله دیگران است. خود اثربخشی درک شده می‌تواند بوسیله عوامل ذیل تعیین شود:

(۱) - تلاشهای فردی برای انجام وظیفه خاص،

(۲) - عمق پافشاری فرد در زمان مواجهه با مشکل،

(۳) - موفقیت‌های نهایی (Godin Gaston et.al. 1990).

باندورا در تئوری خود نقش سه مکانیسم عمده را در خود تنظیمی رفتار نشان می‌دهد:

(۱) - **یاورهای خود اثربخشی** (قضاوت فرد در مورد توانایی اش جهت انجام رفتار خاص) که بطور ویژه به انگیزش و کنش نسبت داده می‌شود.

(۲) - **انتظارات نتیجه**^{۵۹} (باورها در مورد نتایج حاصله از انجام رفتار خاص) که ممکن است در برخی شرایط تأثیرات آن افزوده گردد.

۳- **اهداف و نیات فرد** (جهت مشارکت در رفتار خاص یا دستیابی به بعضی از سطوح فعالیت) رفتار را رهبری و حمایت می کند. در این تئوری، نیات در خود تنظیمی رفتار نقش اصلی دارند (Dzewaltowski, 1990).

بندورا عنوان می کند که انتظارات اثربخشی از چهار منبع عمده اطلاعات، ناشی می شود:

۱- **پیشرفتهای عملکرد**، عملکرد موفقیت آمیز موجب می گردد که انتظارات اثربخشی قوی تر شده و احتمالاً تهدید شکست اتفاقی کاهش یابد و استقامت را افزایش دهد.

۲- **تجربه مشاهده ای** که می تواند در مشاهده گر این انتظار را ایجاد نماید که همانند الگو عمل کند.

۳- **توغیب کلامی** که عمومی ترین منبع خوداثربخشی است و به آسانی تولید می شود و کلاً در دسترس می باشد.

۴- **برانگیختگی هیجانی**، در موقعیت های تهدید آمیز اینگونه است (سمعی، ۱۳۷۵: ۱۷).

خوداثربخشی به لحاظ کاربردهای نظری و عملی جهت ارتقاء و پیشبرد تندرستی و پیشگیری از بیماریها، دارای اهمیت است. بندورا استدلال می کند که باورهای خوداثربخشی در بین رفتارهای مرتبط با سلامتی، می تواند تغییرات زیادی داشته باشد. مطابق نظر بندورا، رفتار تندرستی و نتایج آن، تابعی از دو باور یعنی خود اثربخشی مورد انتظار و نتیجه مورد انتظار است. هر چند انتظارات اثربخشی و انتظارات نتیجه اشخاص می توانند ناهمخوان باشند (سمعی، ۱۳۷۵: ۲۶).

خوداثربخشی می تواند بر میزان تلاش فرد برای تغییر رفتار و نیز بر مدت زمانی که فرد صرف مواجهه با مشکل می نماید، تأثیر داشته باشد. لذا ارتباط دو طرفه ای میان انتظارات اثربخشی و عملکرد رفتار وجود دارد (سمعی، ۱۳۷۵: ۲۷-۲۸).

- مطابق با تئوری شناخت اجتماعی، تلاشهایی که می تواند در افزایش رفتار ورزشی مؤثر باشد به قرار ذیل است:

۱) خود ارزیابی از سودمندیهای مورد انتظار از رفتار ورزشی؛

۲) توانایی های درک شده برای ورزش بطور منظم.

فرضیه های تحقیق

رابطه معنی داری بین تاهل و مشارکت ورزشی دانشجویان وجود دارد

رابطه معنی داری بین جنسیت و مشارکت ورزشی دانشجویان وجود دارد

رابطه معنی داری بین مقطع تحصیلی و مشارکت ورزشی دانشجویان وجود دارد
 رابطه معنی داری بین پایگاه اقتصادی _ اجتماعی مشارکت ورزشی دانشجویان وجود دارد
 رابطه معنی داری بین وضعیت اشتغال و مشارکت ورزشی دانشجویان وجود دارد
 رابطه معنی داری بین احساس سودمندی ورزشی و مشارکت در ورزش وجود دارد.
 رابطه معنی داری بین دسترسی اسان به امکانات ورزشی و مشارکت ورزشی دانشجویان وجود دارد
 رابطه معنی داری بین حمایت اجتماعی و مشارکت ورزشی دانشجویان وجود دارد
 رابطه معنی داری بین حضور ورزشکار قهرمان در خانواده و مشارکت ورزشی دانشجویان وجود دارد
 رابطه معنی داری بین علاقه به رشته خاص ورزشی و مشارکت ورزشی دانشجویان وجود دارد

روش تحقیق

روش بکار رفته در این تحقیق، روش اسنادی و پیمایشی است، ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه، مصاحبه، می باشد. برای تجزیه و تحلیل آماری از آزمون مقایسه میانگین ها و رگرسیون دو متغیری و چند متغیری استفاده شده است

جامعه آماری و حجم نمونه

جامعه آماری این پژوهش، را دانشجویان ورزشکار دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران شامل شدند. ۳۱۰ نفر حجم نمونه پژوهش با فرمول کوکران انتخاب گردیدند
 پس از مشخص شدن حجم نمونه، با استفاده از نمونه گیری طبقاتی متناسب و با توجه به تعداد دانشجویان، تعداد نمونه به نسبت و با استفاده از فرمول $\frac{n}{N} \times 310$ بین واحدهای تعیین شده، تخصیص یافت. تعیین شده بر اساس حجم کل نمونه و تعداد دانشجویان مشخص شده است. بعد از تعیین و تخصیص نمونه به هر واحد از طریق نمونه گیری تصادفی سیستماتیک و با رجوع به واحد ها، نمونه انتخاب و اطلاعات جمع آوری شد.

پایایی پرسشنامه

در این تحقیق برای تعیین پایایی پرسشنامه از روش آماری آلفای کرونباخ استفاده شده است. میزان یا کمیت پایایی بدست آمده عدد $\alpha = 0/88$ می باشد که در سطح بالایی قرار دارد.

یافته های تحقیق

جدول شماره (۱) نتایج آزمون مقایسه میانگین مشارکت ورزشی بر حسب وضعیت تاهل

وضعیت تاهل	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	اشتباه استاندارد	مقدار T	سطح معنی دار
مجرد	۱۴۵	۱۱،۸۹	۷،۹۱	۱،۰۵	۳،۷۶	۰،۰۰۰
متاهل	۱۶۵	۸،۱۳	۶،۶۰	۰،۳۹		

آزمون مقایسه میانگین مشارکت ورزشی به تفکیک وضعیت تاهل مبین این واقعیت است که وضعیت تاهل به عنوان متغیری مستقل بر مشارکت ورزشی تاثیر می گذارد و مجردین مشارکت بیشتری در ورزش دارند. به نظر می رسد فرصت فراغت مجردین به دلیل عدم وجود مسئولیتهای خانوادگی و نان آوری خانواده و ... بیشتر است، لذا فرصت خویشتن یابی و توجه به نیازهای دیگر مانند نیاز به ورزش در آنها بیشتر است.

جدول شماره (۲) نتایج آزمون مقایسه میانگین مشارکت ورزشی بر حسب جنسیت

جنسیت	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	اشتباه استاندارد	مقدار F	سطح معنی دار
دختر	۱۳۹	۱۰/۱۱	۱/۶۹	۰/۰۷	۴/۴	۰/۰۰۳
پسر	۱۷۱	۱۰/۷۵	۱/۵۱	۰/۱۹		

نتایج آزمون مقایسه میانگین مشارکت ورزشی بر حسب جنسیت نشان می دهد رابطه میان دو متغیر مورد تایید است شاخصهای انحراف معیار و اشتباه استاندارد نشان می دهد در میان پسران در مورد میزان مشارکت ورزشی هماهنگی بیشتری وجود دارد. شاید به دلیل ارزشهای اجتماعی و فرهنگی حاکم بر جامعه و خانواده ها است که دختران کمتر به ورزش می پردازند و یا در مقایسه با پسران با محدودیتهای مختلفی روبرو می شوند

جدول شماره (۳) نتایج تحلیل رگرسیون آزمون رابطه معنی داری میان دومتغیر مقطع تحصیلی و مشارکت ورزشی

متغیر	R	R ²	اشتباه استاندارد	مقدار F	سطح معنی دار
مقطع تحصیلی	۰/۰۱۲	۰/۱۵	۰/۱۰۱	۱۴/۶۹	۰/۶۲۵

یافته های جدول مربوط به نتایج تحلیل رگرسیون آزمون رابطه معنی داری میان دومتغیر مقطع تحصیلی مشارکت ورزشی مویید این واقعیت است که رابطه میان دومتغیر مورد تایید نیست. جهت رابطه مثبت است

جدول شماره (۴) نتایج تحلیل رگرسیون آزمون رابطه معنی داری دومتغیر پایگاه اقتصادی_ اجتماعی و مشارکت ورزشی

متغیر	R	R ²	اشتباه استاندارد	مقدار F	سطح معنی دار
پایگاه اقتصادی_ اجتماعی	۰/۴۵۱	۰/۲۱	۰/۱۸۲	۳/۶۸	۰/۰۰۱

نتایج تحلیل رگرسیون آزمون معنی داری میان پایگاه اقتصادی_ اجتماعی و مشارکت ورزشی نشان می دهد رابطه معنی داری بین این دومتغیر در این تحقیق وجود دارد یعنی پایگاه اقتصادی_ اجتماعی بالا و پایین در مشارکت ورزشی تاثیر دارد. نتایج فوق نشان می دهد افراد با پایگاه اقتصادی_ اجتماعی متفاوت به رشته های ورزشی متفاوتی می پردازند

تعیین جامعه شناختی مشارکت ورزشی دانشجویان.....۱۶۷

جدول شماره (۵) نتایج آزمون مقایسه میانگین مشارکت ورزشی بر حسب وضعیت اشتغال

وضعیت اشتغال	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	اشتباه استاندارد	مقدار T	سطح معنی دار
غیر شاغل	۴۷	۱۶,۷۶	۰,۳۰	۰,۳۰	-۱,۴۹	۰,۰۱۲
شاغل	۱۸۳	۱۷,۶۵	۴,۷۱	۰,۵۱		

آزمون تفاوت میانگین مشارکت ورزشی با وضعیت اشتغال نشان می دهد وضعیت اشتغال بر مشارکت ورزشی تاثیر داشته و نمره مشارکت ورزشی در میان شاغلین بیشتر است. شاغلین در مقایسه با افراد غیر شاغل مراداد اجتماعی بیشتری داشته و همین امر احساس نیاز و شناخت آنها را نسبت به ورزش و مشارکت ورزشی می افزاید

جدول شماره (۶) نتایج تحلیل رگرسیون آزمون رابطه معنی داری میان دومتغیر احساس سودمندی و مشارکت ورزشی

متغیر	R	R ²	اشتباه استاندارد	مقدار F	سطح معنی دار
احساس سودمندی	۰/۴۷۱	۰/۱۸	۰/۱۷۱	۹۱/۵۹	۰/۰۰۰

یافته های جدول مربوط به نتایج تحلیل رگرسیون آزمون رابطه معنی داری میان دومتغیر احساس سودمندی اجتماعی، جسمی و مشارکت ورزشی موید این واقعیت است که رابطه میان دومتغیر مورد تایید است. جهت رابطه مثبت است یعنی هرچه فرد احساس کند که از طریق ورزش کردن سودی عایدش می شود میزان علاقه مندی به مشارکت در ورزش نیز در وی بیشتر است.

جدول شماره (۷) نتایج آزمون مقایسه میانگین مشارکت ورزشی بر حسب دسترسی به امکانات ورزشی

دسترسی به امکانات ورزشی	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	اشتباه استاندارد	مقدار T	سطح معنی دار
گروهی که دسترسی دارند	۱۴۴	۱۹,۶۸	۴,۵	۰,۳۷	-۱۰,۱۳	۰,۰۰۵
گروهی که دسترسی ندارند	۱۶۶	۱۴,۹۴	۸۱,۳	۰,۲۷		

نتایج آزمون مقایسه میانگین مشارکت ورزشی بر حسب دسترسی و یا عدم دسترسی به امکانات ورزشی نشان می دهد اختلاف معنادار میانگین دو گروه می باشد این امر بیانگر این امر است که دسترسی به امکانات ورزشی باعث افزایش مشارکت ورزشی در بین دانشجویان شده است. گروهی که به امکانات ورزشی دسترسی ندارند کمتر به ورزش می پردازند.

جدول شماره (۸) نتایج تحلیل رگرسیون آزمون رابطه معنی داری میان دومتغیر میزان حمایت اجتماعی و مشارکت ورزشی

متغیر	R	R ²	اشتباه استاندارد	مقدار F	سطح معنی دار
حمایت اجتماعی	۰/۴۵۹	۰/۲۲	۰/۱۵۸	۹۵,۰۱	۰/۰۰۰

یافته های جدول مربوط به نتایج تحلیل رگرسیون آزمون رابطه معنی داری میان دو متغیر مشارکت ورزشی بر حسب حمایت اجتماعی موید این واقعیت است که رابطه میان دو متغیر مورد تایید است. جهت رابطه مثبت است یعنی هر چه فرد در جامعه مورد حمایت واقع بشود بیشتر به ورزش می پردازد و بر عکس.

جدول شماره (۹) نتایج آزمون مقایسه میانگین مشارکت ورزشی بر حسب حضور ورزشکار قهرمان در خانواده

حضور ورزشکار قهرمان در خانواده	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	اشتباه استاندارد	مقدار T	سطح معنی دار
بلی	۹۵	۱۲٫۲۵	۸٫۱۱	۱٫۲	۳٫۵۱	۰٫۰۰۱
خیر	۲۱۵	۹٫۳۲	۶٫۸۴	۰٫۶۵		

نتایج آزمون مقایسه میانگین مشارکت ورزشی بر حسب وجود و یا عدم وجود قهرمان ورزشی در خانواده نشان می دهد اختلاف معناداری در میانگین دو گروه می باشد این امر بیانگر این امر است که حضور قهرمان ورزشی در خانواده باعث افزایش مشارکت ورزشی در بین دانشجویان شده است

جدول شماره (۱۰) نتایج تحلیل رگرسیون آزمون رابطه معنی داری میان دو متغیر میزان علاقه به رشته خاص ورزشی و مشارکت ورزشی

متغیر	R	R ²	اشتباه استاندارد	مقدار F	سطح معنی دار
علاقه به رشته خاص ورزشی	۰/۴۲	۰/۱۷	۰/۱۳۲	۷۶/۵۱	۰/۰۰۰

یافته های جدول مربوط به نتایج تحلیل رگرسیون آزمون رابطه معنی داری میان دو متغیر میزان علاقه به رشته خاص ورزشی و مشارکت ورزشی موید این واقعیت است که رابطه میان دو متغیر مورد تایید است. جهت رابطه مثبت است یعنی هر چه علاقمندی فرد به یک رشته خاص بیشتر باشد میزان مشارکت ورزشی وی نیز بیشتر خواهد بود

جدول شماره (۱۱) نتایج رگرسیون چند متغیره مرحله به مرحله برای متغیر وابسته مشارکت ورزشی

متغیر وارد شده	R	R ²	مقدار افزوده شده به R ²	ضریب b	ضریب beta	اشتباه استاندارد	سطح معنی دار
۱ وضعیت ناهل	۰/۴۳۵	۰/۱۸	۰/۰۲	۰/۶۶	۰/۱۰۰	۰/۱۵۰	۰/۰۲۱
۲ جنسیت	۰/۴۱۲	۰/۲۱	۰/۰۴	۰/۷۱	۰/۱۵۳	۰/۱۶۱	۰/۰۱۰
۳ احساس سودمندی	۰/۴۳۷	۰/۲۱۱	۰/۰۴۱	۰/۸۱	۰/۲۰۱	۰/۱۵۳	۰/۰۳۰
۴ دسترسی به امکانات ورزشی	۰/۴۱۰	۰/۱۸۸	-	۰/۹۰	۰/۲۸۷	۰/۱۴۹	۰/۰۰۰
۵ حمایت اجتماعی	۰/۴۸۰	۰/۲۳۵	۰/۰۱۲	۰/۴۹۹	۰/۱۳۱	۰/۱۶۹	۰/۰۰۰
۶ علاقه به ورزش	۰/۴۷۱	۰/۲۲۲	۰/۰۸۹	۰/۳۵۱	۰/۰۹۹	۰/۱۵۱	۰/۰۱۰
SinF=۰/۰۰۱		a=۲۷۰	F=۲۹/۱۳	R=۰/۴۷۱	R ² =۰/۲۴		

نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره به روش مرحله به مرحله را برای متغیر وابسته مشارکت ورزشی نشان می دهد. متغیرهای مستقلی که رابطه معنی داری بر روی متغیر وابسته داشتند، مورد سنجش قرار گرفتند و از

میان متغیرهای یاد شده ۶متغیر در ۶مرحله توانستند وارد معادله شده و ۰/۲۴ از متغیر وابسته یعنی مشارکت ورزشی را تبیین کنند. اولین متغیر وارد شده وضعیت تاهل می باشد که ۰/۱۸ از متغیر وابسته را تبیین نموده است. جهت رابطه نیز مثبت است. از آن جا که متغیرهای اسمی برای رگرسیون مناسب نیستند به صورت «متغیر ساختگی» درآمدند. بدین ترتیب که به مجرد کد صفر و متاهل کد یک اختصاص داده شد. دومین متغیر که می توانست وارد معادله ی رگرسیون شود جنسیت بود از آن جا که متغیرهای اسمی برای رگرسیون مناسب نیستند به صورت «متغیر ساختگی» درآمدند. بدین ترتیب که به زنان کد صفر و مردان کد یک اختصاص داده شد. که همراه با متغیر قبلی توانست ۰/۲۱ از متغیر وابسته را تبیین کند. سومین متغیر وارد شده در معادل رگرسیون ، احساس سودمندی می باشد. جهت مثبت رابطه نشان می دهد که هر چه افراد احساس کنند که از عملی سودمندی بیشتری کسب می کنند مشارکت فعالی خواهند داشت. متغیر یاد شده به همراه دو متغیر پیشین ۰/۲۱ از متغیر وابسته را تبیین می کند. متغیری که در مرحله چهارم وارد معادله گردید، دسترسی به امکانات ورزشی می باشد. که حدودا ۰/۱۹ از متغیر مشارکت ورزشی را تبیین می کند. پنجمین متغیری که وارد معادله رگرسیون شد حمایت اجتماعی بود که حدودا ۰/۲۴ متغیر وابسته را تبیین نموده است

در آخر متغیر ششم ،علاقه به ورزش ۰/۲۲ از متغیر مشارکت ورزشی را تبیین نموده است به طور کلی متغیرهای وارد شده توانستند ۰/۲۴ از متغیر وابسته را تبیین کنند. مقدار R نیز ۰/۴۷ می باشد.

نتیجه گیری

مطابق نظریه مبادله، نظریه کنش متقابل نمادین و «تئوری شناخت اجتماعی» بند ورا ، عوامل محیطی و موقعیتی به طرز پیوسته جهت تعیین آنچه ما فکر می کنیم و آنچه انجام می دهیم ، در تعامل می باشند . در این تئوری اظهار میگردد که تعیین کننده های بیرونی و تعیین کننده های فردی رفتار، مانند نگرشها، هنجارها ، باور ها بر رفتار افراد تاثیر گذار میباشد . از سوی دیگر ،باندورا در تئوری یادگیری اجتماعی خود بیان می دارد که نگرشها و رفتار افراد متأثر از «دیگران مهم» میباشد. دیگران مهم می توانند تاثیراتی مثبت (تقویت کننده) یا تاثیراتی منفی (بازدارنده) بر رفتار و کنش افراد بر جای بگذارند. در این تحقیق نشان داد حمایت اجتماعی و وجود قهرمان ورزشی در خانواده باعث مشارکت ورزشی شده است از دیگر عناصر مهم نظریه باندورا مفهوم «خود اثر بخشی» یا ارزیابی فرد از توانائیش جهت انجام رفتاری معین است. این ارزیابی بر انجام یا عدم انجام رفتار تاثیر می گذارد. در این تحقیق عناصر فوق مورد آزمون قرار گرفته و صحت ادعای این تئوری در خصوص مقوله گرایش به ورزش و دو بعد لحاظ شده تایید گردید. همچنانکه در

بسیاری از تحقیقات مربوط به سنجش مشارکت و رفتار ورزشی، تئوری شناخت اجتماعی باندورا تایید شده است.

بر اساس تئوری فوق، انتظارات نتیجه، اعم از مثبت و منفی به عنوان عاملی مؤثر بر رفتار محسوب می شود. در این تحقیق انتظارات نتیجه مثبت به صورت سودمندی ادراکی ورزش و در قالب سو دمندی روحی، جسمی و اجتماعی ارزیابی گردید. این نتایج در تحقیقات استنلی و مادوکس نیز مورد سنجش بوده و تایید شده است.

بر اساس «تئوری کنش منطقی» فیش باین و آیزن، آگاهی فرد از فشارها و هنجارهای اجتماعی که برای انجام رفتار یا عدم رفتار در جامعه وجود دارد، بر گرایش فرد به آن رفتار تاثیر گذار است.

در «تئوری رفتار برنامه ریزی شده»، میان گرایش افراد به رفتار و هنجارهای ذهنی آنها در مورد رفتار مورد نظر، رابطه متقابل وجود دارد. چنین موضوعی به صورت موانع ادراکی رفتار ورزشی مورد تایید قرار گرفته است. از جمله عدم امکانات جهت مشارکتهای ورزشی، است که با مشارکت ورزشی رابطه نشان می دهد.

بورديو در مباحث خود به طبقه اجتماعی و ورزش نیز اشاره می کند. وی معتقد است عادات هر طبقه اجتماعی از طریق ورزش و سایر فعالیت های فرهنگی مشخص و آشکار می گردد. پوچلو (۱۹۹۹) در مطالعات خود اظهار می دارد که بین مشارکت ورزشی افراد و طبقه اقتصادی- اجتماعی آنها رابطه معنی داری وجود دارد. اشنایدر (۱۹۹۶) نیز معتقد است که تاثیر طبقه اجتماعی- اقتصادی مشارکتهای ورزشی قابل تبیین میباشد. صحت این موضوع نیز مورد تایید قرار گرفت.

ریمون توماس (۱۹۸۲) در خصوص گرایش به ورزش اظهار می دارد که وضعیت تاهل بر گرایش به ورزش و مشارکتهای ورزشی مؤثر است. در این تحقیق نیز نتایج نشان داد مشارکت در ورزش نیز در میان مجردین قوی تر بود.

- اسلنکر (۱۹۸۴) نشان می دهد که موانع ادراکی برای رفتار ورزشی مانند: فقدان زمان کافی، مسئولیتهای شغلی، خانوادگی، بدی آب و هوا، ... بطور معنی داری عامل تمایز میان کسانی می باشند که ورزش می کنند و آنها که هیچ فعالیت فیزیکی ندارند.

نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره به روش مرحله به مرحله را برای متغیر وابسته مشارکت ورزشی نشان می دهد. در مجموع ۶ متغیره به ترتیب بشترب تاثیر را بر مشارکت ورزشی دارند وضعیت تاهل جنسیت، احساس

سودمندی، دسترسی به امکانات ورزشی، حمایت اجتماعی، علاقه به ورزش

به طور کلی متغیرهای وارد شده توانستند ۰/۲۴ از متغیر وابسته را تبیین کنند. مقدار R نیز ۰/۴۷ می باشد.

پی نوشت ها

1-Larson

2-Larson, Leonard A., Foundation of physical

30-George Herbert Mead

31-Herbert Bluemer

Activity. Mc milianco. Ny., z	32-Erving Goffman
3- Slanker.	33-Gargoury Stone
4-Veblen	34-George Homans
5-Wang	35-Peter Bella
6-Boynton & Beue	36-Ellias
7-Stendler	37-habitas
8-Hollingshead	38-Jack De France
9-MacDonald	39-Ingham
10-Oppenheim	40-Birrell
11-Zetterborg	41-Middle Range Theories
12-Brown	42-Self
13-Euler	43-Looking Glass Self
14-Luschen	44-Significant Others
15-Gruneau	45-Generalized Other
16-Landers	46-Self
17-Luschen	47-George Herbert mead
18-Stanley	48-Adler
19-Maddux	49-Gready Role
20-Wurtele	50-Gloried Role
21-Sallis	51-Gloried – self
22-Desharnais	52-Armestrang
23-Bouillon	53-Klein
24-Godin	54-Latino Base ball
25-Fruin	55-Self evaluation
26-Pratt	56-Socialization
27-Mc Auloy	57-Self regulation
28-Fuchs	58-Pereevied self efficacy
29-Chardes Harton Kooly	59-Outcome expectation
	60- Slanker

منابع

۱. انورالخولی، امین (۱۳۸۱). **ورزش و جامعه**. ترجمه حمیدرضا شیخی. تهران: انتشارات سمت.
۲. بوردیو، پیر (۱۳۸۱). **نظریه کنش: دلایل علمی و انتخاب عقلانی**. ترجمه مرتضی مردیها. اصفهان: انتشارات نقش و نگار، چاپ اول.
۳. بوردیو، پیر (۱۳۸۰). «کنشهای ورزشی و کنشهای اجتماعی» ترجمه محمدرضا فرزاد. **نشریه ارغوان**، شماره ۲۰.
۴. بندورا، آلبرت (۱۳۷۲). **نظریه یادگیری اجتماعی**. ترجمه فرهاد ماهر. تهران: انتشارات رهگشا،
۵. برد، آتماری (۱۳۷۰). **روانشناسی و رفتارورزشی**. ترجمه حسن مرتضوی. تهران: انتشارات سازمان تربیت بدنی،
۶. بند ورا، آلبرت (۱۳۷۲). **نظریه یادگیری اجتماعی**. ترجمه فرهاد ماهر. تهران: انتشارات رهگشا،
۷. توماس، ریموند (۱۳۷۰). **روانشناسی ورزش**. ترجمه محمد حسین سروی. تهران: انتشارات یگانه.
۸. جاوید، سیروس (۱۳۵۱). **زمینه شناسی ورزش**. تهران.
۹. ریتزر، جورج (۱۳۷۹). **نظریه های جامعه شناسی در دوران معاصر**. ترجمه محسن ثلاثی. تهران: انتشارات علمی، چاپ دوم.
۱۰. رحمتی، محمد مهدی و محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۸۲). «بررسی عامل های جامعه شناختی خشونت و پرخاشگری تماشاگران فوتبال». **فصلنامه المپیک**، سال یازدهم، شماره ۳ و ۴، (پیاپی ۲۴) پاییز و زمستان.
۱۱. رحمتی، محمد مهدی (۱۳۸۱). «بررسی و نقد نظریه های شناختی درباره خشونت ورزشی». **فصلنامه فرهنگ عمومی**، شماره سی، بهار.

۱۷۲..... پژوهش نامه علوم اجتماعی، سال سوم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۸۸

۱۲. _____ (۱۳۸۲). «جامعه‌شناسی ورزش دیدگاهها و نظریه‌ها». **فصلنامه فرهنگ عمومی**، شماره سی و پنج، بهار.
۱۳. _____ و محسنی تبریزی علیرضا (۱۳۸۰). پرخاشگری و خشونت در ورزش فوتبال، دانشگاه تهران، دوره دکتری
۱۴. دوفرانس، ژاک (۱۳۸۵). «**جامعه‌شناسی ورزشی**». ترجمه عبدالحسین نیک گهر. تهران: انتشارات توتیا، چاپ اول.
۱۵. سمیعی، زهره (۱۳۷۵). «خود اثر بخشی و سلامت در میان سالمندان». پایان نامه کارشناسی علوم اجتماعی. تبریز: دانشگاه تبریز دانشکده علوم انسانی و اجتماعی.
۱۶. فتحی، سروش (۱۳۸۲). بررسی عوامل فرهنگی و اجتماعی موثر بر گرایش به ورزش در بین دانشجویان ورزشکار. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال.
۱۷. فتحی، سروش (۱۳۸۴). بررسی عوامل فرهنگی و اجتماعی موثر بر گرایش به ورزش در بین دانشجویان ورزشکار. فصل نامه علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد آشتیان، سال اول، شماره چهارم، زمستان ۱۳۸۴
۱۸. کرلینجر، پدهازور (۱۳۶۶). **رگرسون چند متغیری در پژوهش رفتاری**. ترجمه حسن سرایی. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
۱۹. مارتنز، راینر (۱۳۷۴). **روانشناسی ورزش**. ترجمه فرهاد هژیر. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی ماجد.
۲۰. مهرآیین، محمد رضا (۱۳۸۷). **نظریات جدید جامعه‌شناسی و ورزش**. تهران: انتشارات جامعه شناسان،
۲۱. نجفی تیره شبانکار، اصغر (۱۳۷۴). بررسی وضعیت خانوادگی و تحصیلی دانشجویان قهرمان در دانشگاه آزاد اسلامی. پایان نامه دانشگاه آزاد اسلامی، کارشناسی ارشد.
۲۲. واعظ موسوی، سید محمد کاظم (۱۳۸۱). «مقایسه کیفیت زندگی ورزشکاران رشته‌های انفرادی و دسته جمعی». **نشریه پژوهش در علوم ورزشی**. سال اول، شماره ۳، پاییز.
۲۳. واعظ موسوی، سید محمد کاظم (۱۳۸۲). «تعیین روانی ابزار سنجش آمادگی روانی ورزشکاران اوتاوا». **نشریه پژوهش در علوم ورزشی**. شماره اول.
۲۴. وست، دیورا، آبوچر، چارکز (۱۳۷۴). **مبانی تربیت بدنی و ورزش**. ترجمه احمد آزاد. تهران: انتشارات کمیته ملی المپیک.
25. Dzewaltowski David .(1990)participation: social coginitive thory Versus theories of reasonal action and planneal behavior. **Journal of Sport & Exercise Psychology** .
26. Dzewaltowski David. A, Nobel John. M, Shaw Jeef. M.(1990). Physical activity. participation: social cognitive theory versus theories of reasonal action and planneal behavior. **Journal of sport & Exercise psychology**. 12.3&8-405
27. Bourdieu, P. (1998) **Acts of Resistance**. New York: New Press.
28. Chu, Donald.(1982) **Dimensions of sport Studies**, John Willey & Sons, N Y
29. Cashmore, E (2002) **Beckham**. Cambridge: Polity.
30. Coakley Jay J.(1978). **Sport in Society**, Issue and Controversies, C.V., Mosby Co., S.
31. Grup, O. et. Al. Eds.(1973) **TheScientific View of Sport**, N. Y., Springer- Verlage.
32. Grupe, O. (1973)**Sportin the ModernWorld**,N. Y.,Springer- Verlage.
33. Godin Gaston. Shephard Roy. (1990). Use of attidue behavior models in exercesies pro--motion. **Journal Sports Medicine**.
34. Guillianotti Richard (1999), **Football: A Sociology of the Global Game**, Polity Press.
35. Hendry, L.B.(1978) **School, SportandLeisure**, London, Lepus Bock.-
36. Landers, D.,eds.(1976) **Socialproblems in Athletice**, University of Illinois press.

37. Luschen, G. & Sage, G, eds.(1981).**Handbook of Social Science of Sport**, stipes Pub. Co. Champaign,
38. Loy, J., t al.(1978) .**Sport and Social Systems** , Reading. Mass., Addison- Wesley,
39. Vilhjalmsson Runra, Thorlindsson Therdfur(1998). Factors related to physical activity: a study of adolescents.**Journal Social Science and medicine**.
40. Fuchs Reinhard(1996).**Causal models of physical exercies participation**: Testing the predictive power of the construct Xpressare to changeZ dournal of Applied social psychology. 21:
41. Kidd, T.R. , and George, H. (1995)"Gender and tendency to success in Sport", Journal social science and Medicine .
42. Vilhjalmsson Runra, Thorlindsso Therd fur(1998). Factors related to physical activity: a study of adolescents. **Journal social science and medicien**
43. Yordy Galen. A, Lent robert. W.(1998).Pridicting aerobic exercise participaton: social cognitive, reasoned action and planned behavior models. **Jornal of Sport &exercise psychology**.

Archive of SID